

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра хореографічного мистецтва**

**ІСТОРИКО-ПОБУТОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ
МАТРОСЬКОЇ ТЕМАТИКИ В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ
МИСТЕЦТВІ**

Кваліфікаційна робота (пояснювальна записка)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студент
Спеціальності 024 Хореографія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Хореографія
Невідомий Денис Юрійович

Керівник старший викладач,
кандидат педагогічних наук
Терешенко Н.В.
Рецензент доцент Форостян А.Ф.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретична основа твору	5
1.1. Історична довідка.....	5
1.2. Мотивація	7
РОЗДІЛ 2. Ідейно – тематичний аналіз	9
2.1. Лібрето	9
2.2. Архітектоніка номеру.....	9
2.3. Тема, ідея, вид, стиль, форма, жанр	10
2.4. Дійові особи та виконавці.....	10
2.5. Музична основа.....	10
2.6. Опис костюмів.....	12
РОЗДІЛ 3. Запис танцю	14
3.1. Сценарно – композиційний план.....	14
3.2. Умовні позначення	17
3.3. Запис композиції	17
3.4. Опис комбінацій (за тактами).....	19
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
Додаток А	29
Додаток Б	30

ВСТУП

Актуальність теми. Танці існують з давніх часів, свідченням цього є зображення танцюристів в скельних оселях Бхімбетка (Індія) і давньоєгипетських похованнях. Танець не може зберегтися без змін, як, наприклад, кам'яні знаряддя праці, мисливське спорядження або печерний живопис. Неможливо точно визначити період, коли танець став невід'ємною частиною культурного життя людського суспільства. Проте без вагань можна сказати, що він був важливим елементом церемоній, ритуалів, святкувань та розваг найдавніших цивілізацій [12, с. 26].

Кожна народність особлива своїми національними традиціями, музикою, хореографічним мистецтвом. Танець ніби емблема країни - у поляків полька, у бразильців самба, в українців гопак, у ірландців чечітка, у грузин лезгинка. Танець розкриває душу народу, часто наслідує особливості рухів різноманітних професій, або певного соціального статусу. Яскравим представником такого виду хореографії, є танці моряків.

Так, матроський танець, який ще з шістнадцятого століття, завоював серця багатьох людей та був популярний в драматичних постановках, але тільки в дев'ятнадцятому столітті придбав нинішню знайому всім форму «хорнпайпи моряків», був заснований на рухах, які характерні для морських обов'язків, наприклад, імітація буксирування канатів, веслування, лазіння по вантах і салют.

Матроський танець, що став настільки популярним серед моряків а пізніше й у всьому світі, є репертуарі багатьох відомих ансамблів. Так хореографічний номер «Моряки флотилії» у постановці Павла Вірського залишився безумовно українським за музикою, хореографічною лексикою, світобаченням. Він майже піввіку не

сходить зі сцени та популяризує танцювальні традиції з морської, військово-патріотичної та героїчної тематики.

Тема – Історико-побутовий аспект формування матроської тематики в хореографічному мистецтві.

Мета – полягає у визначенні стилістичних особливостей сформованих танцювальних традицій з морської, військово-патріотичної, героїчної тематики.

Завдання. Для досягнення мети ми визначили наступні завдання:

- визначити та проаналізувати історичну основу твору;
- вивчити мотивацію твору;
- скласти лібрето номеру;
- визначити архітектуру постановки;
- зробити ідейно-тематичний аналіз;
- визначити дійових осіб та виконавців;
- проаналізувати музичну основу твору;
- зробити опис костюмів з ілюстраціями;
- охарактеризувати композиційний план та використані рухи;
- розробити композицію танцю;
- зробити висновки.

Об'єкт дослідження – Формування та розвиток народно-сценічної хореографії в ансамблях пісні та танцю військово-морських сил.

Предмет дослідження: стилістичні особливості лексики та композиційної будови матроського танцю.

Методи дослідження – в роботі ми використовували наступні методи: метод збору інформації, вивчення джерел, систематизації діалектичний метод, метод аналізу, синтезу та поетапності.

Структура роботи. Робота представлена вступом, трьома розділами (перший розділ містить два, другий шість, а третій чотири підрозділи), висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТВОРУ

1.1.Історична довідка

Матроські танці відомі з доби середньовіччя. Середина XIX століття була ознаменована появою англійської «хорнпайпи», танцю, який сформувався завдяки англійським мініатюрам. Спочатку він побутував у виконанні чоловіків, які виконували його, надягаючи черевики на жорсткій підшві. Пізніше його стали виконувати і жінки [2, с.8 2].

Матроський танець виник завдяки накладанню на основні рухи англійського танцю, деяких елементів рухів народного танцю. Фактично, матросам вдалося прикрасити національними танцювальними рухами англійській хорнпайп, взявши за основу його мелодію.

Танець обмежений у просторі, що важливо в умовах судової палуби. Щоб вмістити танець в невеликий танцювальний простір, наш варіант відрізняється наявністю прямого корпусу і складених рук.

Розмір музики 2/4, темп танцю змінюється від повільного до швидкого. На початку танцю, під повільну музику виконавець тільки виходить на сцену, майже не танцюючи. Далі, з прискоренням ритму виконавець демонструє силові трюки, присядки і інші елементи віртуозного виконання.

Варто відзначити, що в танці наявні рухи, які притаманні діяльності моряків, це імітація буксирування канатів, веслування, лазіння по вантах. салют та інші. В танці обов'язкові підскоки з елементами чечітки (носок -п'ята), що створює ефект барабанного

дробу. Мах вперед робиться зігнутою в коліні ногою. Витягнуті по швах, чи складені перед собою, або кисті знаходяться на поясі, руки залишаються майже нерухожими. [8, с.56].

Не аби яке значення в популяризації морського танцю має актор, Т.П. Кук. Він спеціалізувався на морських ролях на сцені і зробив такий собі збірний новий стиль танцю, з яким згодом і виступав по всій країні. Для цього він побував в кожному порту в Англії, щоб дізнатися всі різні кроки, які використовуються в танці хорнпайп.

Моряки продовжили танцювати хорнпайп моряків навіть після об'єднання різних стилів танцю. Його стали історично пов'язувати з моряками, які використовували активний, жвавий танець як спосіб залишатися у формі і підтримувати оптимістичний настрій на кораблі.

Про необхідність наявності на борту спортивного обладнання, для можливості тренування під час плавання проголошує «Білль про права моряків»[1, с.72].

Так саме як і спорт, танець не тільки допомагав залишатися у формі, а й ще в якійсь мірі давав змогу позмагатись на борту з іншими в спритності, майстерності. Таким чином майстерність виконання вдосконалювалась завжди.

Популяризації танців на основі морської, військово-патріотичної та героїчної тематики сприяло створення військових ансамблів пісні та танцю (ансамбль пісні і танцю збройних сил, ансамбль військово-морських сил, ансамбль прикордонних сил та інші).

Так, видатний український хореограф П.Вірський в 1939 році був призначений балетмейстером Ансамблю пісні і танцю Київського військового округу. Він ставив солдатські танці з елементами народних танців усього багатонаціонального складу Радянської армії. Його успішні постановки надали можливості з 1943 по 1955 рік працювати йому в Державному ансамблі пісні і танцю Радянської армії ім. О.Александрова в Москві. Працюючи, Павло Вірський на основі

українського фольклору, інтерпретуючи його, створював і масові яскраві хореографічні полотна, і проникливі ліричні, героїчні або гумористичні танцювальні мініатюри. Його постановка «Моряки флотилії» хоч і була військової, морської тематики та все ж залишилась українською за музичним оформленням, хореографічною лексикою, і майже півсторіччя не сходить зі сцени

1.2 Мотивація

У світі багато країн, націй, народностей і всі вони відрізняються унікальністю та багатогранністю своєї культурної спадщини. Багато чинників впливають на розвиток тієї чи іншої етнічної культури, роблячи її неповторною. Це і історичний шлях народу, відособлення або взаємовплив з іншими народами; соціальні, економічні, екологічні умови; культурна політика держави і т.п.

Є такі танці, які пов'язують цілу професію, і їх мова зрозуміла кожному. Так морський танець, який спочатку танцювали виключно на борту корабля, з часом стає відомий всьому світові. В порту будь-якої країни, моряки різних кольорів шкіри, розмовляючи різними мовами, розуміли мову танцю, знали та вміли виконувати його.

Створити хореографічну постановку на основі матроської тематики нас надихнув перегляд виступів професійних та аматорських колективів, в репертуарі яких були матроські танці. Найбільше нас вразив танець «Моряки флотилії» у виконанні Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім.П.Вірського. Постановка відрізняється високою виконавською майстерністю, яскравою образністю.

Ансамбль був створений у червні 1937 року. Об'єднавши навколо себе однодумців, відомі балетмейстери Павло Вірський та Микола Болотов створили перший хореографічний колектив народного танцю. Сьогодні Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П.Вірського у розквіті сил та творчих задумів. Під невтомним керівництвом Героя України, народного артиста України, народного артиста Росії, Лауреата Національної премії України ім. Т.Шевченка, професора, академіка Мирослава Вантуха, на сьогодні, Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П.Вірського перебуває у розквіті сил та творчих задумів, активно працює над удосконаленням свого професійного рівня, поповнює репертуар новими творами, веде активне творче життя, пропагуючи українське хореографічне мистецтво як в Україні так і за кордоном.

Саме за мужність, силу та характер цього танцю, за його відкриту душу, ми обрали для постановки саме матроський танець, який завжди буде популярний у всьому світі.

РОЗДІЛ 2

ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

2.1. Лібрето

Дія відбувається в Одесі. В порту відпочиває багато моряків. Гулявши зустрілись дві команди матросів з різних кораблів. Проходивши один між одного два моряки зіштовхнулись один з одним. Почалась сутичка. Хлопці намагались показати що саме їх команда краще. Змагаючись між собою, хлопці показують свою майстерність. Показ своєї вправності ненароком призупинили дівчата які проходили поряд. Матроси заграючи до дівчат починають з ними танцювати. Танцюючи моряки забули за тяготи які їх ждуть в плаванні.

2.2. Архітектоніка номеру

Експозиція: на сцені з'являються дві групи матросів.

Зав'язка: зустрівшись, між матросами починається конфлікт.

Розвиток дії: хлопці демонструють силу та вправність, показують свою мужність один перед одним.

Кульмінація: на сцену виходять дівчата, чим привертають увагу матросів.

Розв'язка: забувши про сварку, хлопці з дівчатами починають танцювати в парах.

2.3. Тема, ідея, вид, стиль, жанр, форма,

Тема: Лексика матроської хореографії на прикладі танцю «Чорноморці»

Ідея: донести до глядача образ справжнього чоловіка, його мужність, відвагу та готовність захистити свою батьківщину.

Вид: народно-сценічний танець.

Стиль: матроський.

Жанр: героїчний

Форма: масова.

2.4. Дійові особи та виконавці

Виконують студенти 1-4курсів денної форми навчання:

Дійові особи номеру уособлюють матроський народ. Хлопці – символізують мужніх матросів. Дівчата – ніжні та манерні танцівниці.

2.5. Музична основа

Матроські пісні співали та грали моряки. Вони є піджанром народної музики і були поширені до ХХ століття, за часів вітрильного судноплавства, коли їх ритм допомагав морякам синхронізувати темп своєї спільної роботи. Таким чином вони мали практичне значення. Несли вони і важливу психологічну користь. Оспівуючи коханих, свої витівки у різних портах, вихваляючи свою країну та її правителів, члени команди могли розслабитись. Також в алегоричній формі

команда могла висловити своє ставлення до проблемної ситуації, яка, можливо, склалась на кораблі, не викликаючи бунта, та не давши приводу для покарання з боку начальства. [16, с.34].

Більшість цих пісень побудовані за принципом «заклик – відповідь». Зазвичай шантіман (заспівувач) співав куплет, а решта співали приспів. Співались такі пісні а-капельно, без музичного супроводу. Приспиви цих пісень були у формі вигуків, що є їхньою характерною особливістю.

Прикладом шанті може слугувати пісня «Бонні був вояком»

Шантіман: Бонні був вояком,

Всі: вей-гей-йа! (на «йа» здійснювався натяг)

Шантіман: Він був вояком і солдатом,

Всі: Жан-Франсуа! (на «суа» здійснювався натяг)

Як приклад сучасної шанті можна привести всім відому пісню «По морям, по волнам».

Заспівувач: По морям, по волнам -

Хор: Нынче здесь, завтра там.

Заспівувач: По морям, морям, морям, морям, эх!

Хор: Нынче здесь, а завтра там

На останній склад зазвичай робиться ривок або поштовх.

Серед великої кількості українських пісень, також можна знайти приклади морської пісні, бо ще за княжої доби, українці здійснювали морські походи. За доби козацтва – козаки на своїх чайках нападали на прибережні турецькі міст, а також мали мужність атакувати турецькі галери, які були набагато більші за розмірами. І хоча пісні того часу далекі від морських пісень у їхньому класичному розумінні, все ж існують пісні з описом важкої праці, долі та побуту моряків.

Дуже поширені до ХХ ст., в даний час старовинні морські пісні зберігаються збирачами і любителями фольклорної музики.

Для музичного супроводу нашої постановки за основу було взято композицію «Яблучко». Комбінуючи її з декількома іншими композиціями, ми вибудували певну музичну структуру в якій закладено, як повільна так і швидка частина танцю. Кожна з цих частин справдовується драматургічною побудовою танцю. а саме - експозиція та зав'язка номеру відповідає повільній частині, швидка - це технічні рухи, які виражають завзятість та мужність виконавців чоловічого складу колективу.

Музична форма – варіаційна форма зі вступом;

Жанр – інструментальний;

Вид – матроська музика;

Музичний розмір – 2/4 зі вступом;

Лад – мажорний;

Стиль – стилізовано-комбінована народна оркестрова;

Темп – Moderato помірно швидкий темп;

Кількість тактів – 180;

Хронометраж – 3:50хв.

2.6. Опис костюму

Форма військовослужбовців ВМФ має свою досить довгу історію і бере свій початок за часів Петра Великого, який своїм наказом в 1696 році створив перший в Російській державі військово-морський флот. Звичайно знадобилась і уніформа, яку створили з предметів морського одягу голландських службовців флоту [22, с.45].

Розглянемо тепер самий звичайний флотський костюм нового зразка, який ми взяли за основу для нашого номеру. Він називається кітель і складається з наступних предметів одягу:

Сорочка, яку носять зі спеціальним пристібним комірцем. Спинка і перед без швів. Рукава сорочки прямі, втачні. По переду розташований карман.

Штани шиються з темно-синьою бавовняної матерії. Мають бічні кишені, застібки, а також пояс зі спеціальними петлями під ремінь.

Матроський комір виготовляється також з бавовняного матеріалу, надівається поверх сорочки, має підкладку і три білих смуги, що символізують перемоги ВМФ в таких боях, як Чесменський, Гангутський і Синопський.

Взуття це черевики, виконані з юфти, на товстій підошві. Для нашої постановки ми обрали прості джазовки.

Головним убором слугує або безкозирний кашкет, до якого кріпиться стрічка з назвою корабля або з написом «Військово-морський флот», на тулії розташована кокарда, що представляє собою золотистий якір, або пілотка, з боків якої є три блоки, отвори, призначені для «вентиляції». На лицьовій стороні пілотки розташована золотиста кокарда, що зображає якір.

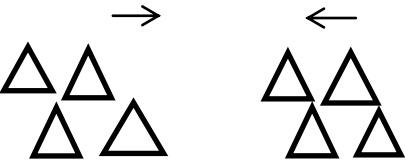
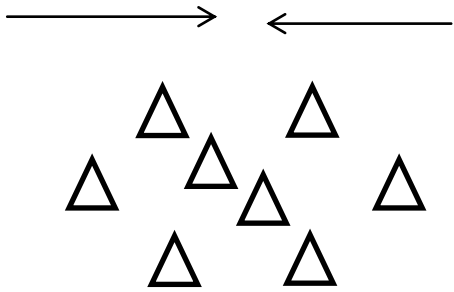
Також в повному комплекті повсякденної форми є смугаста тільняшка.

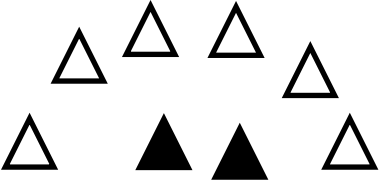
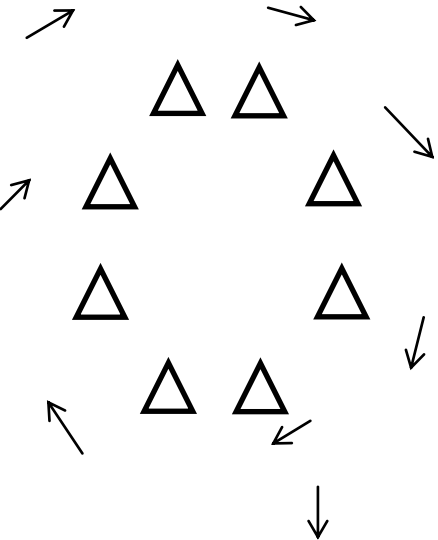
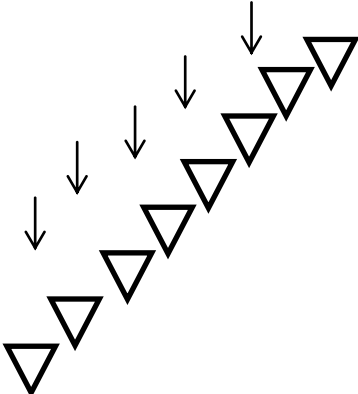
Повсякденна жіноча форма включає в себе блузку кремового кольору, чорну вовняну спідницю, краватку із золотою закріпкою, тілесні колготки, чорні туфлі, на голові пілотка з чорної вовни.

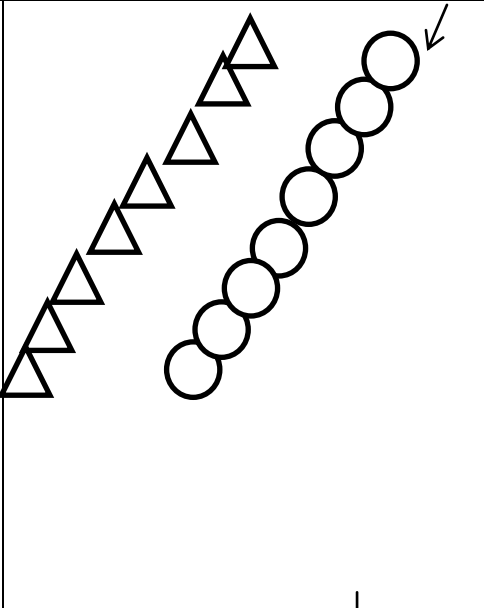
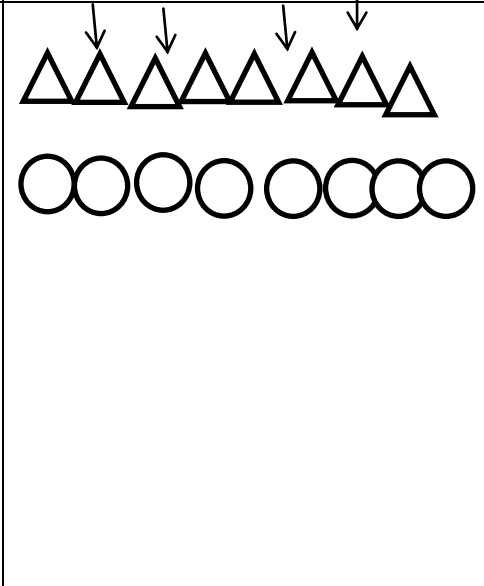
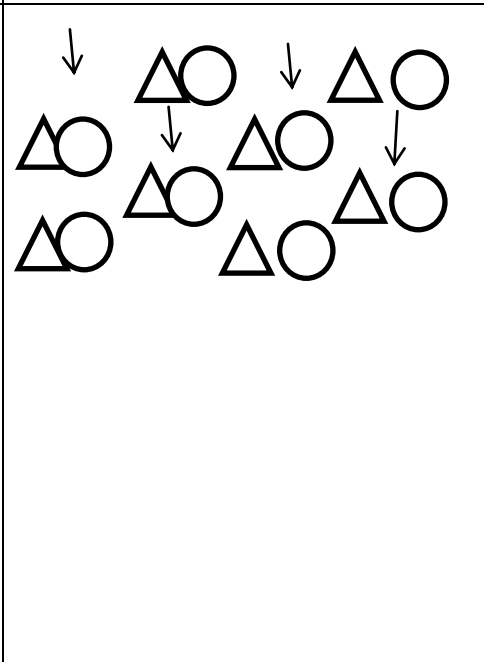
Звичайно, що сценічний жіночий костюм для танцю на морську тематику, значно відрізняється від повсякденного жіночого одягу військ ВМФ. Для постановки ми взяли такі ж сорочки як і у чоловіків, спідниці в складу, пілотки. Взуття – балетки.

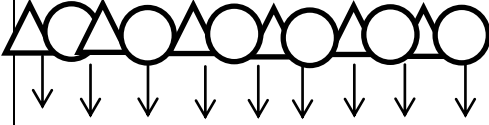
РОЗДІЛ 3 ЗАПИС ТАНЦЮ

3.1. Сценарно–композиційний план

Сценарно-композиційний план	Такти	Малюнок	Опис дії
	1-16		На сцені з'являються дві команди моряків
	17-34		Хлопці зустрічаються та починається конфлікт

	35-60		<p>Танцівники стають в «півколо» по черзі виходячи на сольну партію.</p>
	61-74		<p>Танцівники стають в коло, виконують комбінацію по колу.</p>
	75- 100		<p>Танцівники виходять з кола на діагональ.</p>

	<p>101- 120</p>		<p>З куліси виходять дівчата по діагоналі.</p>
	<p>121- 138</p>		<p>Танцівники вистроюють з діагоналей дві лінії.</p>
	<p>139- 160</p>		<p>Танцюючі виходять з ліній та стають в парах.</p>

	161- 180		Виконавці виходять в одну лінію на аван сцену та роблять уклін з вигуком.
--	-------------	--	---

3.2. Умовні позначення

- - хлопець
- - дівчина
- - напрям руху
- - соліст

3.3. Запис композиції

№	Картинка	Такти	Секунди	Дійові особи
1.	На сцені з'являються дві команди моряків, які рухаються основним кроком.	1-16	00.18	Вісім хлопців

2.	Хлопці зустрічаються, проходячи «гребінцем» один між одного, починається конфлікт	17-34	00.34	Вісім хлопців
3.	Танцівники стають в «півколо» по черзі виходячи на сольну партію.	34-60	1.20	Шість хлопців та два хлопця солісти
4.	Танцівники стають в коло, виконують комбінацію по колу.	61-74	1.45	Вісім хлопців
5.	Танцівники виходять з кола на діагональ.	75-100	2.05	Вісім хлопців
6.	3 куліси виходять дівчата по діагоналі.	101-120	2.26	Вісім хлопців та вісім дівчат

7.	Танцівники вистроюють 3 діагоналей дві лінії.	121-138	2.40	Вісім хлопців та вісім дівчат
8.	Танцюючі виходять з ліній та стають в парах.	139-160	3.00	Вісім хлопців та вісім дівчат
9.	Виконавці виходять на фінальний малюнок, стають в одну лінію, просуваючись «дуботінням» на авансцену. Закінчують рух вигуком.	161-180	3.40	Шість хлопців та шість дівчат

3.4. Опис комбінацій (за тактами)

Музичні такти	Опис руху
1-16	Хлопці виходять з різних куліс. Крокують на зустріч один одному.

17-34	Пройшовши один одного звичайним кроком, двоє зустрічаються на центрі сцени. Заважають пройти роблячи випаді один на одного.
35-60	Хлопці відходять на півколо. Два солісти виходять в перед. По черзі починають пригати «Розніжку», «Щучку» та двійний tourdeforce. Танцівники які стоять на півколі виконують хлопавку.
61-74	Бігом виходять на коло. Рухаються по колу роблячи сприжку по другій позиції, tourdeforce, кабриоль та біг з руками в другій позиції.
75-100	Перехід з кола на діагональ використавши біг, tourdeforce, хлопавку із притупом.
101-120	З куліс виходять дівчата по діагоналі два підскоки, чотири біга на passé, притуп.

121-138	Танцівники переходять з діагоналей на дві лінії. Хлопці виконують припадання, дівчата упадання.
139-150	Танцівники танцюють парами. Обертаються в парах. Дівчата роблять обертас, хлопці присядку. Притуп, хлопці перекидають дівчат на іншу сторону, дівчата підгинають ноги.
151-164	Комбінацією танцівники сходяться з двох ліній в одну. Крок правою ногою, три підскоки. Хлопці прокручують дівчат під рукою.
165-180	У фінальна частина танцівники стоять в одній лінії: Дівчата роблять три обертаса, хлопці присядку та двійний tourdeforce.

ВИСНОВКИ

Дослідивши тему: Історико-побутова характеристика танців на основі матроської тематики, проаналізувавши літературу та створивши творчий номер ми дійшли до наступних висновків.

З погляду на історію можна сказати що матроський танець, у тому вигляді, яким він є зараз, сформувався на основі англійського хорнпайпу, в який матроси різних країн додали національні танцювальні рухи, тим самим зробивши його лексику досить різноманітною. Зазвичай танець виконувався на палубі та був обмежений у просторі, тому і рухи його дещо обмежені. Мах вперед робиться зігнутою в коліні ногою. Руки залишаються майже нерухомими. Вони або витягнуті по швах, чи складені перед собою, або кисті знаходяться на поясі. Також у танці присутні рухи, які імітують буксирування канатів, веслування, лазіння по вантах. салют та інші рухи притаманні роботі екіпажу судна. Залишатися у формі і підтримувати оптимістичний настрій на кораблі морякам допомагав активний, жвавий танець.

Обрати дану тему нас надихнув танець «Моряки флотилії» у виконанні Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім.П.Вірського, який вражає високою виконавською майстерністю, яскравістю образів. Колектив очолений Героєм України, народним артистом України, народним артистом Росії, Лауреатом Національної премії України ім. Т.Шевченка, професором, академіком Мирославом Вантухом, базується у Києві, веде активне творче життя, пропагуючи українське хореографічне мистецтво як в Україні так і за кордоном.

В ході дослідження були розроблені сценарно-композиційний план, ідейно-тематичний аналіз, запис композиції, опис комбінацій та лібрето. Таким чином були проведені, вивчені та опрацьовані всі етапи балетмейстерської роботи.

Працюючи над матеріалами дипломної роботи ми визначили архітектоніку номеру де в експозиції на сцені з'являються дві групи матросів, далі, зустрівшись, матроси розпочинають конфлікт. З розвитком дій хлопці демонструють силу та вправність, показують свою мужність один перед одним. Кульмінацією твору є поява на сцені дівчат, які, привертаючи до себе увагу хлопців, завершують конфлікт, танцюючи у папах. Особливості взаємовідносин танцівників у нашій постановці робить номер цікавим та різноманітним.

Розробляючи ідейно-тематичний аналіз твору, ми визначили, що за законами драматургії хореографічний твір повинен будуватися таким чином, щоб сценічний образ був повністю розкритий засобами хореографії.

Для максимально точної та правдивої передачі образів, як це задумав балетмейстер-постановник, ми обрали виконавців.

Також, в ході роботи ми проаналізували музичну основу твору. Матроські пісні співали та грали моряки. Вони є піджанром народної музики і були поширені до ХХ століття, за часів вітрильного судноплавства, коли їх ритм допомагав морякам синхронізувати темп своєї спільної роботи. Для музичного супроводу нашої постановки за основу було взято музичну композицію «Яблучко». Комбінуючи її з декількома іншими композиціями, ми вибудували певну музичну структуру в якій закладено, як повільна так і швидка частина танцю.

Проаналізувавши історію морського костюму, ми провели роботу з художником та розробили ескіз танцювального костюму, підібрали кольорову гаму.

Ми охарактеризували композиційний план та використані рухи, створили малюнки танцю, розкрили лексику матроського танцю.

Отже, розробивши композицію танцю та створивши на його основі танцювальний номер ми завершили та виконали всі поставлені завдання нашого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов В.Э. Жизнь моряка / Антонов В.Э С.: Искусство 2001. – 120 с.
2. Чайковская Е. А. Узоры русского танца / Е. Чайковская – М.: Сов. Россия, 1972. - 160 с.
3. Коротков А.Є., Тараканова А.П. Все про танець / А.Є.Коротков, А.П.Тараканова // довідник школяра. – М.: Мистецтво, 1967. – 398 с.
4. Сченснович Н.И. Записки актера и партизана /–Сченснович Н.И. Записки актера и партизана. –Мн.: Беларусь, 1976.
5. Давидова О. Народні мелодії в балетах / О.Давидова. – 1987. – №4. – 154 с.
6. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю / В. М. Верховинець. – 5-те вид., доп. – К. ; Муз. Україна, 1990. – 170 с.
7. Н. Карпов., Уроки сценического движения /Н. Карпов–.: Искусство2008. - 205 с.
8. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю. – К.: Мистецтво 1996;
9. Ткаченко Т. Народные танцы / Т. Ткаченко. - М.: Искусство, 1975. - 350 с.Балог К. Ф. Мої роси і зорі / К. Ф. Балог [літ. запис В. А.Качкана]. – Ужгород : Карпати, 1988. –59 с.
10. Борисенко В. Побут і дозвілля українки у традиційній етнокультурі / В. Борисенко // Українки в історії. – К. :Либідь, 2004. С. 19 - 26.
11. Танцы народов СССР / Сост. Л. Степанова. –М.: Искусство, 1970. - 47 с.

12. Василенко К, Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю / К. Ю. Василенко. – 3-є вид. – К. :Мистецтво, 1996. – 496 с., іл.
13. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю / В. М. Верховинець. — 5-те вид., доп. — К. ; Муз. Україна, 1990. — 151 с.
14. Борисенко В. К. Весільнізвичаї та обряди на Україні : [історико-етнографічнедослідження] / В.К. Борисенко. К. :Наукова думка, 1988. 192 с.
15. Боримська Г. Самоцвітиукраїнськоготанцю [Текст] / Г. Боримська – Київ, 1971. – 112 с.
16. Василенко К. Ю. Українськийтанець: Підручник / К. Ю. Василенко. – К. : ІПК ПК, 1997. -281с.
17. Верховинець Я. В. М. Верховинець: Нарис про життя і творчість / Ярослав Верховинець // Верховинець В. Теоріяукраїнськогонародноготанцю. К. :МузичнаУкраїна, 1990. С. 13 35.
18. Гуменюк А.І. НароднехореографічнемистецтвоУкраїни / А.І. Гуменюк. - К.: ВидавництвоАкадемії наук УРСР, 1963. - 235 с.
19. Гуменюк А.І. Українськінароднітанці / А.І. Гуменюк. - К.: Наукова думка, 1969. – 614 с.
20. Гнатюк В. Видатнапам'яткаукраїнськогонародознавства / В'ячеслав Гнатюк // Максимович М. Дні та місяціукраїнського селянина. К. : Обереги, 2002. С. 9 24.
21. Гусев Г. Методика викладаннянародноготанцю/ Г. Гусев. – М.: ГИЦ Владос, 2004. – 203 с.
22. Степанова Л. Народные танцы / Л. Степанова. - М.: Сов. Россия, 1968. – 135 с.
23. Мужчина и женщина: тело, мода, культура. СССР — оттепель 4 марта 1994. -С. 4-6.

24. Зайцев Є. Основи народно-сценічного танцю/ Є. Зайцев. – К.: Мистецтво, 1976. – 286 с.
25. Загайкевич М. Про танцювальну культуру України / Марія Петрівна Загайкевич // Студії мистецтвознавчі. 2004. Число 4. С. 58-63.
26. Збірник українських народних танців / [упорядк. П. Григор'єв]. Нью-Йорк : Говерля, 1962. 95 с.
27. Здоровега Н. Нариси народної обрядовості на Україні / Н. Здоровега. К. : Наукова думка, 1974. 159 с.
28. Легка С. Традиції народної культури в українській хореографії / Світлана Легка // Питання культурології. К. : КНУКіМ, 2001. Вип. 17. С. 6
29. Литвиненко В. А. Зразки народної хореографії : підручник / Віктор Андрійович Литвиненко. К. : Альтерпрес, 2007. 468 с.
30. Лозко Г. С. Українське народознавство / Галина Сергіївна Лозко. К. : АртЕк, 2006. 472 с.
31. Куplenник В. Нариси до Історії українського народного танцю/ В. Куplenник. – К.: ВПОЛ, 1997. – 108 с.
32. Литвиненко В. Зразки народної хореографії : підручник. 2-е вид/ В. Литвиненко. – К.: Альтерпрес, 2008. – 328 с.
33. Матусевич Н. Хореографічне мистецтво/ Н. Матусевич. – К.: Мистецтво, 1963. – 46 с.
34. Скуратівський В. Свято українського танцю і народної пісні в Макалевичах / В. Скуратівський //
35. Смирнов І. Мистецтво балетмейстера/ І. Смирнов. – М.: Просвещение, 1986. – 171 с.
36. Станішевський Ю. Український радянський балетний театр/ Ю. Станішевський. – К.: Музична Україна, 1975. – 201 с.
37. Стуколкіна Н. Чотири екзерсиса. Уроки характерного танцю/ Н. Стуколкіна. – М.: Всеросійська театральна спілка, 1972. – 399 с.

38. Соколов А. А. Проблема изучения танцевального фольклора / А. А. Соколов // Методы изучения фольклора: сб. науч. тр. / Отв. ред. В. Е. Гусев. – Л.: Лениздат, 1983. – Вып. 7. – С. 126-138с.

39. Ткаченко Т. Народные танцы / Т. Ткаченко. – М.: Искусство, 1975. - 350 с.

Додаток А

Додаток Б

